

Lessen uit de kredietcrisis

Plan van Aanpak

November 2010

Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Het NIVRA en de NOvAA gaan fuseren en worden samen de NBA: Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants. De leden van de NBA vormen een brede, pluriforme beroepsgroep van ruim 20.000 professionals werkzaam in de openbare accountantspraktijk, bij de overheid, als intern accountant en in het management van organisaties. Integriteit, objectiviteit, deskundigheid en zorgvuldigheid, geheimhouding en professioneel gedrag zijn essentiële waarden voor iedere accountant. De NBA helpt accountants hun cruciale rol in de maatschappij te vervullen, nu en in de toekomst.

Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants

01 | Aanleiding

De kredietcrisis is voor wetgevers en toezichthouders aanleiding geweest voor onderzoek naar het functioneren van diverse betrokken partijen. Daarbij is ook de accountancy-sector, als één van de schakels in de financiële keten, onder de loep genomen. Hoewel de beroepsgroep van accountants niet wordt beschouwd als veroorzaker van de kredietcrisis, is de vraag gesteld of de accountant voldoende heeft gedaan om zijn maatschappelijke rol waar te maken. Tegelijkertijd zijn er zorgen geuit over de kwaliteit van de accountantscontrole. Zo verrichtte de AFM diverse onderzoeken en concludeerde dat er op meer punten aanleiding was voor verbetermaatregelen. De toezichthouder bekritiseerde met name de onvoldoende professioneel-kritische houding bij leiding en uitvoerenden.

In mei 2010 publiceerde de commissie De Wit haar eerste rapport met ook daarin specifieke aanbevelingen voor het accountantsberoep, waaronder het stellen van hogere eisen aan de kwaliteit van de jaarrekening inclusief de bijbehorende accountantsverklaring. Tweede Kamerleden deden in een recentebijeenkomst over het rapport nogmaals een nadrukkelijk appél aan het accountantsberoep om haar poortwachtersfunctie te versterken: “Kijk wat u kunt doen en welke rol u ziet in het maatschappelijk veld. Als de wetgeving moet worden aangepast, dan horen we dat graag nú van u, en niet wanneer het te laat is.”

Ook de Europese Commissie beoogt een grotere effectiviteit van de accountantscontrole. In het *green paper 'Audit Policy, lessons from the crisis'* worden daartoe kritische vragen gesteld over kwaliteit en strekking van de huidige accountantscontrole.

Last but not least plaatsen ook accountants zelf de nodige kanttekeningen bij de huidige beroepspraktijk. De roep om kritisch te kijken naar de kwaliteit, professionaliteit en effectiviteit van de eigen beroepsuitoefening wordt steeds vaker gehoord. De kritiek komt voort uit zorg om de toekomst van de professie, maar wordt bovenal gedreven door trots op het eigen beroep en het publieke belang dat ze vertegenwoordigt.

Lessen uit de crisis

Naar aanleiding van de boekhoudaffaires net na de eeuwwisseling heeft de wetgever diverse maatregelen getroffen om het vertrouwen in de kapitaalmarkten te herstellen, waaronder maatregelen om de kwaliteit en onafhankelijkheid van de controlerend accountant beter te borgen. De belangrijkste maatregelen in Nederland betroffen:

- het reguleren van de bestuurlijke verhoudingen (Code Corporate Governance (2004) en opname in BW Titel 9);
- het inrichten van extern toezicht (AFM (2006)).

Ook de Nederlandse beroepsorganisaties NIVRA en NOvAA hebben niet stil gezeten. De publiekrechtelijke organisaties, belast met de wettelijke taak de kwaliteit van de beroepsuitoefening te bevorderen, namen diverse initiatieven, waaronder een complete herziening van de gedrags- en beroepsregels. Deze initiatieven betroffen met name:

- invoering van onafhankelijkheidsregels (2003);
- invoering van vernieuwde gedragsregels (gebaseerd op Code of Ethics (2007));
- invoering van vernieuwde beroepsvoorschriften (2005), en actualisering gebaseerd op Clarity ISA's (2010));
- pilots voor een collectieve management letter en verbetering van het tripartiete overleg met de prudentiële toezichthouder DNB om beter zicht te krijgen op systeemrisico's (2009).

Met de getroffen maatregelen lopen de Nederlandse beroepsorganisaties voorop met het invoeren van de aangescherpte internationale standaarden. Veel van de genoemde externe en interne maatregelen zijn nog relatief kort in werking, zo heeft de AFM pas afgelopen jaar de eerste uitkomsten van haar regulier toezicht gepubliceerd en die zijn gebaseerd op de voorlaatst geldende beroepsvoorschriften. Om die reden is het feitelijk nog te vroeg om een goed oordeel over de effectiviteit van getroffen maatregelen te vellen.

De beroepsorganisaties zijn van mening dat dit geen reden mag zijn voor een afwachtende houding, integendeel.

De maatschappelijke urgentie van een stabiel en robuust financieel systeem is groot, en nieuw geconstateerde lacunes of imperfecties vereisen snelle en doeltreffende aanpassingen.

Versterken van de poortwachtersrol

NIVRA en NOvAA, binnenkort verenigd in de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants, hebben de aanbevelingen van de commissie De Wit en het appèl van de Tweede Kamer omgezet in concrete voornemens, geformuleerd in een plan van aanpak voor het beroep.

Het plan beoogt een zwaardere invulling van de poortwachtersfunctie. Dit moet worden gerealiseerd door verdere kwaliteitsverbetering van de controlerend accountant, waarbij de gedragscomponent van eminent belang is. De poortwachtersfunctie moet verder worden versterkt door betere waarborgen voor onafhankelijkheid, een meer effectieve signalering van risico's bij ondernemingen en een grotere transparantie van accountantsorganisaties.

Op basis van onze evaluatie hebben we geconcludeerd dat het plan zich primair moet richten op de controle van beursfondsen en financiële instellingen¹ vanwege het publieke belang dat ermee is gemoeid. Slechts het deel dat betrekking heeft op verbetering van de controlekwaliteit is ook van toepassing op de mkb-sector. Hiermee wordt voorkomen dat deze sector met onnodige extra lasten wordt opgezadeld.

Het Plan van Aanpak bevat een aantal acties en maatregelen, die verdere uitwerking en dialoog met de desbetreffende stakeholders vereisen. De acties en maatregelen vallen uiteen in twee categorieën:

- Maatregelen die de beroepsorganisaties zelf kunnen nemen na zorgvuldige uitwerking, eventuele internationale afstemming en goedkeuring door bestuur of de Algemene Ledenvergadering.
- Maatregelen die de beroepsorganisaties niet zelf kunnen nemen omdat dit bijvoorbeeld een aanpassing van de wetgeving vergt. In dit geval zullen de beroepsorganisaties de voorstellen met de desbetreffende partijen bespreken.

02 | Plan van Aanpak

1. VERBETERING VAN DE KWALITEIT professionele scepsis als grondhouding

De recente rapportage van de AFM geeft diverse voorbeelden van gebreken in de controlekwaliteit. De toezichthouder is van mening dat veel gebreken voortkomen uit een onvoldoende professioneel-kritische houding, zowel van de partners die verantwoordelijk zijn voor de controle als van de leiding van de desbetreffende kantoren (*tone at the top*). Ook de beroepsorganisaties hebben herhaaldelijk aangedrongen op versterking van de professionele scepsis, als grondhouding voor controlerend accountants. De beroepsorganisaties staan een stringenter beleid voor en willen daartoe hun

bevoegdheden ten aanzien van de kwaliteitsbeheersing van kantoren en de permanente educatie van individuele accountants benutten.

Tevens zou de AFM meer gericht over de uitkomsten van het toezicht moeten rapporteren en publiceren. Dit geeft de markt het gewenste inzicht in de prestaties van de accountantsorganisaties en versterkt concurrentie op basis van kwaliteit. Een dergelijke publieke rapportage over tekortkomingen per kantoor zal de noodzakelijke gedragsverandering aanzienlijk versnellen omdat naast de tucht van de toezichthouder eveneens de tucht van de markt haar werk zal doen.

Maatregel	Van toepassing op	Vereiste aanpassing van
Een beroepsbreed programma gericht op gedragsverandering, met name de verbetering van professionele scepsis, inclusief verplichte permanente educatie.	Accountants die assurance verlenen of daar als leidinggevende bij betrokken zijn (openbaar, intern en overheidsaccountants), mogelijk uit te breiden tot alle accountants	Regelgeving beroepsorganisaties
Kwaliteit als belangrijkste grondslag voor beoordeling en beloning van accountants bij controlecliënten; verbod op commerciële prikkels als omzet en cross selling als criterium voor beloning.	Accountants betrokken bij wettelijke controles	Regelgeving beroepsorganisaties
Minder vrijblijvendheid in de permanente educatie, bijvoorbeeld het invoeren van toetsingen op het gebied van beroepsvoorschriften.	Accountants die assurance verlenen of daar als leidinggevende bij betrokken zijn (openbaar, intern en overheidsaccountants)	Regelgeving beroepsorganisaties
Rapportage extern toezicht AFM naar Brits model met openbaarmaking kantoor specifieke rapportages	Accountantsorganisaties met een OOB-vergunning	Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta)

2. WAARBORGING ONAFHANKELIJKHEID

de raad van commissarissen als opdrachtgever van accountant

De huidige gedragsregels bevatten al een groot aantal voorschriften om de onafhankelijkheid van de accountant te waarborgen, waaronder verbodsbepalingen voor de combinatie van controlewerkzaamheden en diverse soorten adviesdiensten. De bestaande regelgeving lijkt echter ontoereikend om de maatschappelijke perceptie te keren: het beeld van een door commercie gedreven accountant, die aan de leiband van het ondernemingsbestuur opereert, is hardnekkig en schadelijk. De beroepsorganisaties stellen

derhalve voor de aansturing van de accountant exclusief bij de raad van commissarissen te beleggen, zonder advisering of preselectie vooraf door de raad van bestuur of de cfo. Zij vormen het toezichthoudend orgaan, en treden op voor alle stakeholders en nemen als zodanig een onafhankelijke positie in. De commissarissen hebben als geen ander belang bij een onafhankelijke accountant.

De Code Corporate Governance kent al de nodige bepalingen op dit gebied, de beroepsorganisaties stellen echter een aanscherping voor, die meer dwingend werkt op de dagelijkse praktijk: commissarissen en accountants moeten elkaar beschouwen als natuurlijke sparringpartners.

Maatregel	Van toepassing op	Vereiste aanpassing van
• De raad van commissarissen, dan wel de auditcommissie, fungeert als feitelijk opdrachtgever van de accountant². Dit betekent onder meer de keuze van de accountant, bespreking van de controle-aanpak, de reikwijdte van de controle, het urenbudget, het honorarium en ondertekening van de opdrachtbevestiging, alsmede voorafgaande goedkeuring voor alle eventueel door de accountant uit te voeren adviesopdrachten. • De accountant zal jaarlijks aan de raad van commissarissen rapport uitbrengen over alle aspecten van onafhankelijkheid en het systeem van kwaliteitsbeheersing.	Organisaties van openbaar belang ³	Burgerlijk Wetboek Regelgeving beroepsorganisaties
• Alle rapportages inzake de jaarrekeningcontrole, inclusief de management letter, worden aan de raad van commissarissen gericht.	Organisaties van openbaar belang	Regelgeving beroepsorganisaties
• Publieke melding over wisseling van de controlerend accountant en de redenen hiervoor.	Organisaties van openbaar belang	Burgerlijk Wetboek

3. TOEZICHT EN TRANSPARANTIE een Code voor Accountantsorganisaties

Het publieke belang van de accountantscontrole rechtvaardigt een versterking van de toezichthoudende rol binnen accountantsorganisaties. Tevens verwacht het maatschappelijk verkeer een transparante verantwoording over zaken die het publieke belang raken. In juni 2010 is in de UK de

zogenaamde Audit Firm Governance Code ingevoerd. Deze code is ondertekend door de grote en middelgrote accountantsorganisaties. De code schrijft onder andere de aanstelling van non-executives voor en kent diverse verplichtingen ten aanzien van rapportages. De beroepsorganisaties zijn voornemens een vergelijkbare code in Nederland in te voeren.

Maatregel	Van toepassing op	Vereiste aanpassing van
Invoering van een Code Accountantsorganisaties met daarin: • Aanstelling onafhankelijke derden in een toezichthoudende rol binnen de accountantsorganisatie. Zij houden toezicht op onder andere beloningsbeleid, kwaliteitsbeleid en ethische kwesties. • Verplichte meer uitgebreide en inhoudelijke verantwoording via het transparantieverlag, bijvoorbeeld door verplichte vermelding van conclusies uit interne en externe reviews alsmede de genomen maatregelen, vermelding van het percentage extern accountants dat een onvoldoende beoordeling heeft op kwaliteit alsmede de tegen hen genomen maatregelen.	Accountantsorganisaties met een OOB-vergunning	Regelgeving beroepsorganisaties

4. VERBREIDING POORTWACHTERSFUNCTIE meer zekerheid en meer informatieve rapportages voor aandeelhouders, financiers en andere belanghebbenden

De kredietcrisis heeft geleid tot een verhoogd risicobesef bij het maatschappelijk verkeer. Zowel de aanbevelingen en vragen van de commissie De Wit als de *green paper* vloeien voort uit de behoefte om risico's eerder te signaleren en

beter te beheersen. Tweede Kamerleden hebben de expliciete wens geuit dat de accountant zijn poortwachtersfunctie effectiever en stringenter uitoefent. Deze functie kan echter alleen effectief worden ingevuld als het management de daartoe benodigde informatie levert. De uitkomsten hiervan kunnen zich vertalen in een bredere assurance dan nu het geval is, en in het verlengde hiervan, in een meer informatieve controleverklaring.

Maatregel	Van toepassing op	Vereiste aanpassing van
Uitbreiding van de toelichting door het management alsmede een wettelijke taak voor de accountant tot het geven van assurance bij: • Beoordeling van de tussentijds gepubliceerde cijfers inclusief beoordelingsverklaring. • De opzet en werking van het risicomanagement, de opzet en werking van corporate governance, de inhoud van het commissarissenverslag en mvo-informatie in het jaarverslag. • Verplichte informatie in de toekomstparagraaf van het jaarverslag inzake onder andere toekomstige financieringsbehoefte en financiering, bankconvenanten, toekomstige cash flows, en eventuele te voorziene risico's ten aanzien van het business model van de onderneming. • De accountant rapporteert jaarlijks separaat aan de raad van commissarissen zijn bevindingen omtrent fraude- en continuïteitsrisico's.	Organisaties van openbaar belang	Burgerlijk wetboek⁴ Wet financieel toezicht (Wft)

In de controleverklaring verplicht aandacht besteden aan specifieke gebieden, in de vorm van een verplichte toelichtende paragraaf over bijvoorbeeld: • Risicobeheersing • Financiering en continuïteit • Schattingen management • Belangrijke waarderingsgrondslagen	Organisaties van openbaar belang	Regelgeving beroepsorganisaties
• Verbetering van de informatie-uitwisseling tussen De Nederlandsche Bank als prudentieel toezichthouder en accountants; opheffing van de geheimhoudingsplicht DNB met betrekking tot deze informatievoorziening.	Financiële instellingen	Wet financieel toezicht (Wft)
De beroepsorganisatie publiceert ten minste twee keer per jaar een publieke management letter over een maatschappelijke sector.	Alle accountants	Bestuursbesluit beroepsorganisaties

¹ In de wet gedefinieerd als Organisaties van openbaar belang (OOB's)

² Via voorstel aan de Algemene vergadering van aandeelhouders

³ De beroepsorganisaties stellen voor om de huidige invulling van OOB's (zoals opgenomen in de Wta) opnieuw te bezien op basis van hun publieke belang

⁴ De facto gaat het hier om de verwachtingen ten aanzien van de informatie die de jaarrekening en het jaarverslag dient te bevatten naar de huidige maatschappelijke opvattingen en welke rol hierbij van de accountant wordt verwacht.

Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Antonio Vivaldistraat 2-8
1083 HP Amsterdam
Postbus 7984
1008 AD Amsterdam
T 020-3010301
F 020-3010302
E info@nba.nl
I www.nba.nl